

Микола Міхновський

Самостійна Україна

з передмовою Юрія Колларда

НА ЧУЖИНІ 1948

Видавництво «Український Патріот»

Микола Міхновський

Самостійна Україна

з передмовою Юрія Колларда

НА ЧУЖИНІ 1948

Видавництво «Український Патріот»

З М І С Т :

	Стор.
Передмова Ю. Колларда	3
«Самостійна Україна» М. Міхновського	17
Від Видавництва	31
Від Адміністрації	32

ПЕРЕДМОВА

до книжки-промови М. Міхновського

Самостійна Україна

Видання Союзу Визволення України

—
Перевидання

—
Вецляр 1917

—
Дуже я щасливий тому, що мені припала честь писати передмову до цієї маленької книжечки М. Міхновського, якою в 1900 році партією РУП була проголошена ідея „Самостійної і Соборної України”.

Ми знаємо, що з маленького жолуддя виростає кремезний дуб, так і з цього зернятка, кинутого на плідючий ґрунт України, зросла Велика Ідея — Національного Відродження Української Нації.

Оформлення цієї ідеї має свою історію.

Рівно 50 років тому, а саме восени 1897 року в Харкові на Великій Україні була заложена організація під скромною назвою: „Українська Студентська Громада”. Тут треба сказати, що друга половина XIX. століття визначилася повним занепадом почуття окремішності українського народу. Русифікаційна політика московського уряду обезкровила українську націю помосковленням майже всіх верств населення України.

В 1863 році вийшов закон, яким заборонялась популярна українська література, а законом 1876 року — всяке українське слово.

Робітництво по містах було чуже-московське, українським залишилось тільки селянство, але між народом й інтелігенцією не було ніякого зв'язку, — було велике провалля. Інтелігенція в своїй значній більшості одійшла до московського табору, а народ залишився самотнім.

Тому не даром російський міністр Валуев проголосив: „Нікакой України не било, нет і бить не может!” Хоч у ліпших синів України не вгасла ще в серцях любов до рідного народу, до землі рідної, але назовні не могла вона активно виявитися. В кінці XIX. століття ця ідейність, ця любов до Батьківщини, виливається у формі так званого „Українофільства”. В той час світ кипів у різних революціях. Кінчилася французька революція, що принесла світові ідею: „свободи, рівності і братерства”, народжуються різні інші течії „ущасливлення людства”, теорії Маркса та Енгельса з диктатурою пролетаріату і под. В Росії народжується партія „Декабристів”, далі течія „народолюбства” — „Хожденіє в народ”, партії „Народня Воля” та інші. Ці ідеї „народолюбства” приходять до нашої молоді через московські партії, до яких наша активна молодь і вступала, не вносячи до цих партій з собою ніяких українських національних домагань. Усі оці Желябови, Лизогуби, Кибальчичі та інші, всі вони були „плоть від плоті” та „кров від крові” синами української нації. (Атентат на царя Олександра II. в 1880 році).

Тим часом українська інтелігенція винародовлювалась. Лівобережна змосковлювалась, Правобережна колонізувалась, Галичина „рутенізувалась”, Буковина німчилась і Закарпаття мадяризувалось. Народ був полишений самотою та уявляв з себе етнографічну масу.

Аж у 1846 році під впливом поезій Тараса Шевченка закладається в Києві українське товариство під назвою „Кирило-Методіївське Братство”, в якому брали участь, як основоположники: М. Гулак, М. Костомаров, В. Білозерський і сам Тарас Григорович Шевченко. Належав до цього „Братства” і Пантелеймон Куліш та ще декілька молодших членів зі студентства, як от Андрузький та інші.

Ідеями „Товариства” було створення „Всеслов'янської Федерації” на широких демократичних підставах та пропо-

відувалась мирна пропаганда цих ідей. „Товариство” не розпочало своєї практичної діяльності, бо скоро після надрукування програми в році 1847 було урядом московським ліквідоване і не залишило безпосередніх наслідків у визвольному українському рухові. Всі дальші гуртки різних орієнтацій, що закладалися в Україні українцями по походженні, не носили національного обличчя і розпливалися по загально-російських течіях.

У 1879 році постала російська соціал-демократична партія, яка заклалася під проводом Плеханова та під впливом західно-європейського „наукового соціалізму” чи марксизму. Ця партія потягла за собою особливо багато нашої української студентської молоді.

Однією з найбільш активних постатей тогочасної доби був **Михайло Драгоманов**. Він також не поділяв погляду наглої революції та стояв на принципі **сволюційного розвитку**.

Драгоманов казав, що соціалістичний устрій прийде тоді, коли настануть відповідні глибокі зміни в поглядах цілого суспільства, а що торкається України, то нашою метою мусить бути засада: „поступовою пропагандою та культурною працею зробити український рух політичним, і тоді тільки можна буде говорити про можливість національного визволення” — („Чудацькі думки”). Відома програма Драгоманова під назвою „**Вільна спілка**” на засадах рівноправності та самоуправи громад. Щодо України в цілому, то він обмежувався „автономією України”, заявляючи, що „ніякого політичного сепаратизму в російській Україні тепер немає”. Драгоманов у своїй політичній пропаганді успіху не мав, бо сидів, як кажуть, „на двох стільцях”, а саме: з одного боку був українцем, а з другого общеросом. Одні вважали його за революційного діяча в ширшому значенні цього слова, а тогочасні соціалісти бачили в ньому „українофіла”, себто реакціонера. З одного боку він осуджував глибокий занепад української політичної думки серед української молоді, ганьбив участь тієї молоді в загально-російському політичному русі, критично ставився до безхребетного аполітичного українофільства за його ігноранцію насущних потреб українського народу, а з другого боку пропагував „Вільну спілку” всіх слов'ян, себто разом з москалями і поляками, для боротьби проти існуючого ладу за соціалістичну громаду. Ідею незалежності України він уважав за передчасну, яка не має

ще для пропаганди під собою належного ґрунту. Він розійшовся з тогочасним українством, ніхто до його поглядів і праці не прилучився, і таким чином Драгоманов залишився „без нащадків”. В кінці XIX. століття в Росії панувала „чорна реакція”. В Україні національний рух завмирав. В році 1893 жандармерія ліквідувала так звану „Тарасівську Громаду”, яка була поширенням „Братства Тарасівців”, що заложено було в 1891 році на могилі Тараса Шевченка в Каневі. Основоположниками цього „Товариства” були: Микола Байздренко, Михайло Базькевич, Іван Липа та Віталій Боровик, всі харківці. Пізніше цей гурток розповсюдив свою діяльність і на другі університетські міста. Одним з видатних членів Київського гуртка був саме **Микола Міхновський**, студент Київського Університету.

Гурток „Тарасівців” складався з молодих українських патріотів, які не задовольнялися українофільством, не хотіли йти до російських партій, а **шукали стежок до національного радикалізму**. Вони хотіли служити рідному народові, бо москалі всіх напрямів хочуть тільки визискувати Україну і Українців та підпорядкувати їх цілком інтересам московським. Тому треба було цілком змінити спосіб думання та, увільнити його від впливів московських та шукати шляхів до нашого національного визволення взагалі, тому ні ліберали російські, ані революційні партії московські не можуть бути для нас взірцями. Ідеї цього гуртка були висловлені в декларації „Profession de foi” молодих українців, яка була надрукована в 1893 році у львівській „Правді”.

Головні точки цієї декларації були:

1. Розбиття російських кайданів та визволення російських народів з-під гнітючого їх деспотизму і централізму.
2. Відживити й виробити серед інтелігенції й народу національні почуття українські.
3. Дбати про добробут народній.
4. Працювати в дусі такого ладу, де не буде місця ні визискувачеві, ні визискуваному, а буде місце цілоукраїнській національній родині.
5. Віддати всі свої сили на те, щоб визволити свою націю.
6. Ми стоїмо за повну автономію всіх народів (Росії).

Але „Тарасівці” ще не мали сміливости, щоб ясно поставити справу національного відродження України без

огляду на інші народи російські. Не проголосили себе **націоналістами** українськими, а тільки назвали себе „**націоналами**”.

Все ж поява „**Братства Тарасівців**” зрушила з місця справу українську та мала великий вплив на тогочасну українську інтелігенцію, що складалася тоді з трьох таборів: українського, з незначної частини, що ще була під впливом ідей Драгоманова та ішла стежкою соціалістичного федералізму, та з третьої течії, більш радикальної, що пішла просто до соціалістичних революційних партій московських та іронічно й навіть з призиством ставилася до українського національного руху, ігноруючи всякі його вияви.

„**Братство Тарасівців**” через неконспіративність його членів було скоро жандармерією зліквідоване, але цей жандармський розгром „Товариства” відразу ж звернув увагу на український рух усіх тих, хто до цього часу цим рухом не цікавився і до нього вже почала придивлятися поступова українська молодь, що шукала **живої праці на національному полі** та шляхів до радикалізму в українському національному питанні. Виявом цих настроїв серед української молоді і була заснована „**Українська Студентська Громада**” в Харкові, яка постановила боротися за долю **свого народу**, за поліпшення його матеріального добробуту та проти національно-політичного його рабства — за право „**жити господарем на своїй власній землі**”. В оповіщеннях 1889 року повідомлялося, що „Громада” має таку мету:

1. Спинити шкідливе і згубне для нашої нації винародовлення студентської молоді в Україні й повернути всіх студентів до служення інтересам українського народу.
2. Довести до відома як народної маси, так і інтелігенції, що лихий соціально-економічний і культурний стан нашого народу залежить від його національного і політичного рабства, як безпосереднього наслідку російського абсолютизму.

„**Студентська Громада**” набрала великого впливу серед українського студентства по всій Україні і поза нею і стала матір'ю майже всіх, потім заложених, українських організацій та партій, що відіграли таку велику ролу в нашому українському національному поступі і в нашій визвольній боротьбі.

Микола Іванович Міхновський з 1899 року переселився до Харкова, де відчинив свою адвокатську канцелярію. Це мало величезне значення на розвинення нашої національної свідомості, бо зразу ж він вступив з „Громадою” в найтісніший зв'язок та впливав на „Громаду” в напрямі скріплення наших національних постулатів та дальшого революціонування наших думок.

Під впливом М. Міхновського більш активні члени „Громади” прийшли до переконання в потребі заснувати „революційну партію з гаслами українських політичних і економічних домагань засобами революційними”.

Це сталося початком 1900 року на організаційних зборах основоположників „Української Революційної Партії” (Р. У. П.), а саме: 5 лютого (ст. ст.) 1900 року. Основоположниками партії були: Дмитро Антонович, Боніфатій Камінський, Михайло Русов, Левко Мацієвич, Юрій Коллард, Олександр Коваленко та Дмитро Познанський. Але душу в цю партію вдихнув знов таки Микола Іванович Міхновський.

На різних сходах приватних, чи громадського характеру, він висловлював свої погляди про „необхідність революційної акції та збройної боротьби за права українського народу”.

В протилежність усім теоріям соціалістичних гуртків, які казали, що треба наперед соціально піднести український нарід, тоді тільки можна буде говорити про питання національні, М. Міхновський казав, що наперед треба досягти національного визволення засобом революційним, а вже тоді тільки можна буде у всій повноті перевести соціальні реформи, потрібні для досягнення добробуту народу, бо „без національного визволення українського народу неможливе і його соціальне визволення з темряви, визиску і рабства”.

В отвертому листі до російського міністра внутрішніх справ Сіпягіна в 1900 році, що був видрукований іменем „РУП” у львівській „Молодій Україні”, з приводу заборони умістити на проектованому тоді пам'ятнику Котляревському напис по-українськи, М. Міхновський казав: „Українська нація мусить добути собі свободу, хоч би захиталась ціла Росія. Мусить добути своє визволення з рабства національного і політичного, хоч би полилися ріки крові!”

М. Міхновський, хоч сам офіційно до партії „РУП” і не належав, тепер не можу сказати власне чому, також при заложенні самої партії, так і в її дальшій діяльності ближчої участі не брав, але всі найактивніші члени партії в перших початках заложення її, так і в її дальшій діяльності, були під його особистим впливом.

Першою публікацією партії була оця книжечка, написана М. Міхновським під заголовком „Самостійна Україна”. Вона вийшла друком за кордоном у Львові, заходом В. Старосольського та Е. Косевича. В цій брошурці гасло самостійної України було поставлено ясно, „Україна для українців”. При чому Україна розумілася, як цілість усіх етнографічних українських земель. Цією публікацією іменем „РУП” М. Міхновський проголосив „Єдину, нероздільну, вільну, самостійну Україну від гір Карпатських аж по Кавказькі”, себто був проголошений принцип „Самостійности і Соборности України”, і це стало заповітом для тодішніх Українців і їх нащадків „во-вік-віки”, а сам Микола Міхновський став пророком нашого національного визволення.

Коли РУП-івці цій ідеї зрадили, то заходами М. Міхновського була заложена друга партія, а саме: „Українська Народня Партія” (УНП), що це гасло Самостійности і Соборности доповнила соціальними вимогами. Кличами цієї партії стали: „Самостійна Українська Республіка працюючого люду, всевітне визволення поневолеваних націй і визволення праці від капіталу”, а в самій Україні „вся влада належить народові українському”. Своє політичне „крredo” партія „УНП” висловила у відомих 10 заповідях*), написаних М. Міхновським.

Восени 1905 року партія „УНП” видала часопис „Самостійна Україна”, у якому був видрукований проект Української Конституції, де був висунений постулат „націоналізації землі”, себто — соціалізація в межах українського народнього господарства. Так далеко пішов Микола Міхновський у соціально-економічних питаннях для українського народу.

Із головних постанов партійних з'їздів „УНП” найцікавіші для нас постанови з'їзду в 1907 році, коли імперіялістичні російські політичні уряди і цькування українців з бо-

*) Текст їх надруковано в журналі „Орлик” за серпень 1947, ст. 3.

ку різних російських поступовців та соціалістів дійшли до крайніх меж. Ось хоч би перший та четвертий пункти цих постанов:

I. „Український пролетаріят має по містах два завдання:

1. організовано боротися проти капіталу і
2. забезпечити себе від конкуренції зайд, головним чином росіян, які, гнані стихійною силою **шукання ліпшого життя**, потоками линуць на українські міста, і — завдяки культурному гнобленню української нації, державній опінії російської державної народности й підмозі капіталістів, що самі складаються переважно з москалів (Лівобережна Україна) й тому охоче беруть до себе на роботу своїх земляків, — відбивають у українського робітника працю, випихаючи його з усіх професій, з фабрик, заводів і робітень у ряди безробітного пролетаріяту, в пащу моральної, а потім і голодової смерти.

Поміщики, промисловці (Правобережна Україна) надто щиро беруться до колонізації.

* *
* *

IV. ... Пролетаріят нації пануючої і зневоленої — це дві кляси з неподібними інтересами.

З цих коротких зауважень бачимо, які підлі наклепи на **Миколу Івановича Міхновського**, як на людину „реакційну”, що ніби то не цікавилася економічними проблемами українського народу, сипали наші „великі борці” за соціалістичні ідеали людства.

Дмитро Антонович у своїх заввагах до спогадів Коваленка збірник „З минулого” за 1939 р., ст. 72 пише: „... харківські українські революціонери з запалом неопітів кинулись на пропагандивну та організаційну працю в робітничій гушці, головним чином між залізничниками міста Харкова і залізничної станції Нова Баварія... Розуміється, в захопленні справжньою революційною роботою молоді українські революціонери з **призирством** (підкреслення наше — Ю. К.) ставилися до „сальонових” націоналістів типу **Миколи Міхновського**...”

На це можу сказати наступне:

В Харкові невеличку групу залізничників зібрав Андрій Жук (це було вліті 1903 року), на станції Баварія нічого не

було, а в Люботині (наступна за Баварією більша залізнична станція) була Юрієм Коллардом організована між залізничниками „Вільна Громада” (РУП). Туди ми якось їздили і разом з А. Жуком для пропаганди та возили туди літературу РУП.*) А. Жук служив тоді за письця в адвокатській канцелярії **М. Міхновського**, а я був з Міхновським у найліпших відносинах і ані я, ані Жук не ставилися до М. Міхновського „з призирством”, а навпаки — з великою пошаною. За цю революційну працю в Люботині Ю. Коллард попав у 1904 році під суд Харківської Судебної Палати. Другий, уже з сучасних соціал-демократів, Панас Феденко в додатку до часопису „Наше Життя”, 7. лютого 1947 року — пам’яті Євгена Чикаленка, на ст. 2 пише: „Чикаленко був рішучим противником російського царського самодержавства. Коли відомий (М.Ю.К.) Микола Міхновський надумав був «мирити царський уряд з українським рухом» тим способом, що українці мали б заявити свою прихильність до самодержавного режиму, то Євген Чикаленко гостро засудив ту затію, як безвідповідальну авантюру”. На жаль, шановний автор не сказав, коли й де таке було?

Про один характеристичний для **М. Міхновського** випадок з року 1899 розповідає Олександр Коваленко в своїх споминах „На межі двох віків” — у книжці „З минулого”, збірник том II, ст. 9, але щоб вивести з того щось подібного, то треба мати дуже буйну фантазію і недобру волю.

Ще один автор, а саме **Борис Мартос** у додатку до часопису „Наше Життя”. (Господарсько-Кооперативне Життя) за листопад 1947, стор. 3, пише:

„Група крайніх націоналістів, що гуртувалася коло Миколи Міхновського, висунула гасло творити українську буржуазію, поширюючи національну свідомість серед заможних малоросів, але більшість прислухалася до Миколи Левитського, відомого кооператора...” і т. п.

В цьому шановний професор глибоко помиляється.

І ще багато можна було б привести прикладів перекручування ідей Міхновського й умисного, або й „щирого” нерозуміння його ролі в нашому національному рухові, та щоб

*) Див. „Спогади юнацьких днів” Юрія Колларда Л. Н. В., кн. IV, стор. 426 та кн. IX, стор. 783, 784. — Див. також журнал „Орлик”, серпень 1947, стор. 2 — Микола Міхновський — Ю. К.

з цим покінчити, ствердимо, що **Його** ідеї захисту народу від експлуатації **далекосягліші і більше радикальні, як слова і діла** всіх отих „крайніх” українських соціалістів чи демократів, чи революціонерів, всіх отих „чесних з собою” демагогів, „діячів” нашого визвольного руху. В цьому ми переконаємося навіть з цієї коротенької розвідки.

Тепер вернемося знову до партії „РУП”.

Хоч ця партія і вийшла в світ брошурою „Самостійна Україна”, але наша молодь, члени партії, що були все ще під впливом російських соціалістичних революційних партій, особливо партії соціал-демократичної, легко зрадили цьому заповітові. Вже на II-му з’їзді цієї партії вкінці року 1904 одна група „РУП” стояла за самостійне існування партії та визнавала автономію України (М. Порш), а друга група постановила своїм завданням з’єднання з російською соціал-демократичною партією, і таким чином „перешкодити відтягненню українського пролетаріату в бік буржуазно-радикальної” **Самостійної України**, себто перешкодити „затемненню класового свідомлення українського пролетаріата” та „направити його у спільну могутню річку пролетарського руху всієї Росії”. Себто, як казав співець „єдиної невідомої Росії”, поет Пушкін: „славянські-ль ручьї сольються в русском море!” Ці елементи організували так звану „Спілку”, що влилася до російської СДРП, та цілком вийшла з „РУП”. Один з головних провідників тієї групи О. Скоропис-Йолтуховський тоді вважав, що „маса сільського пролетаріату на Україні єсть національно-українська. Масова організація його врешті може бути тільки українська. Головною метою єсть **політичне і соціальне** усвідомлення маси, а українською вона буде сама собою без усяких коло того заходів”. На цьому з’їзді один тільки М. Порш непохитно тримався позицій **національної** розбудови України і виголосив реферат, в якому обґрунтовував ідею „Самостійної України”, як необхідної передумови для економічно-продуктивного розвитку України, але більшість була проти того, і тому був прийнятий постулат автономії України. Нарешті на III. З’їзді партія „РУП” змінила свою назву на „Українську Соціал-демократичну Робітничу Партію” (УСДРП).

В. Садовський також член „УСДРП” у своїй статті „Студентське життя у Києві у 1904—1909 роках” в збірнику „З минулого”, том II — 1939 року — Варшава, ст. 10, пише: „...коли я пригадую імена всіх тих, що перейшли через

«РУП», і пізніше через УСДРП, а потім опинилися пізніше так далеко і від соціалізму, і від робітничого руху (В. Степанківський, М. Троцький, М. Порш, Д. Дорошенко, О. Скоропис, Д. Донцов), насувається висновок, що в тодішньому нашому підпорядкованні себе гаслам марксистської ортодоксії був до деякої міри момент використання політичної кон’юнктури”.

Українські соціал-демократи весь час кажуть, що вони переводили широку працю між робітництвом, а той же В. Садовський на наступній стор. II того ж журналу пише: „Чув я, що провадиться праця серед робітників, що є зв’язки з іконостасниками на Подолі, але в перше півріччя (1905 — Ю. К.) перебування в Києві не бачив я ні одного РУП-івського робітника”.

Те ж саме можу сказати і я. В революції 1905 року українські СД як окрема група участі не брали і я, приймаючи найближчу участь у всіх революційних комітетах Харкова, ніде не зустрівав також ані одного партійного робітника з УСДРП. Тоді партія „РУП” припинила свою діяльність, а до УСДРП я не пішов. Найбільший удар партії „РУП” завдав сам Д. Антонович. Від гасла „Самостійна Україна” дійшов він поволі до твердження, що „національне питання вигадала буржуазія, щоб затемнювати самосвідомість пролетаріату”, і нарешті дійшов до „неіснуючого (національного — Ю. К.) питання”. В 1905 році він вийшов з „РУП”, не пристаючи на автономію чи федерацію України, і в партію УСДРП також не пішов. Під час революції 1917 року і потім на еміграції в Празі Д. Антонович перевів поважну національну працю, і тому величезні заслуги його в українському національному русі треба визнати без застережень.

Хитання нашої „революційної братії” особливо катастрофально відбилосся під час нашого визвольного руху в 1917—1920 роках.

В блуканні за вирішенням національного питання ми зробили ціле коло, і, вийшовши з однієї точки, зробили за 19 років, так би мовити, „мандрівку довкола світу”, і повернулися знову на те саме місце. Вийшовши від гасла „Самостійна Україна” в 1900 році, перейшли через федерацію та дійшли до автономії України — I. та II. З’їзди „РУП”, далі через „обласне самоурядування” зійшли на кульмінаційну точку — „неіснуючого національного питання”, потім знову вернулися до автономії — I. і II. Універсали Центральної

Ради, перейшли через федерацію — III. Універсал Центральної Ради, і врешті під впливом подій, прийшли знову до свого основного гасла „Самостійна Україна” — IV. Універсал Центральної Ради 1918 року, а потім у 1919 році вже була проголошена „Соборна Україна”. Одним непохитним борцем за „Самостійну, вільну, соборну Україну” був **Микола Міхновський** з купкою своїх однодумців, що донесли цю ідею аж до часів нашого національного відродження, до якої всі „відступники” цієї ідеї кінець-кінцем повернулися. Навіть такий стовп українства, як проф. **Михайло Грушевський**, ще перед революцією писав в „Українському Вістнику”: „Україна має цілком означену етнографічну і національну індивідуальність, що в новім устрої демократичної Росії повинна знайти сприятливі умови для свого культурного і суспільного розвитку і національного самоозначення”. Якраз це ми бачимо тепер при опанованні України максимумом того „демократизму”.

В часи нашого національно-політичного зриву в роках 1917—1919 **М. Грушевський** усе відтягав проголошення **Самостійности України**, бо все вірив у те, що в „новій демократичній Росії” настануть можливості національно-суспільного та економічного розвитку України. І треба було стільки жертв, щоб його переконати в хибності цих поглядів. Він нарешті **прийшов** до переконання, що ані Росія чорносотенна, ані комуністична не несуть для України щастя, а несуть повну загибель, і тоді тільки згодився на проголошення IV. Універсалу з гаслом **Самостійности України**, але то вже була „12 година”, коли всі можливості досягти „**Волі України**” силою своєї зброї були страчені.

В 1917 р. книжечка „Самостійна Україна” була ще раз перевидана „Союзом Визволення України” у Відні. В передмові від видавців було написано таке: „... питання нашої державної незалежності для нас РУП-івців ніколи не зникало, не сходило з порядку денного!” І далі там читаємо: „... чи треба кому яснішого доказу на те, що „Самостійна Україна” є наше старе гасло, як той факт, що всі чотири члени Президії „Союзу Визволення України” були діяльними членами „Революційної Української Партії”, перша брошура якої носить назву „Самостійна Україна”. А саме: О. Скоропис-Йолтуховський та М. Меленевський, які були членами-основоположниками „Спілки”, що проголосила себе федеративною частиною Російської Соціал-Демократичної

Партії”.*) Далі А. Жук, український соціал-демократ, та М. Залізник, український соціаліст-революціонер. Інші „відступники” від ідеї Самостійної України повернулися до цього гасла аж з проголошенням IV. Універсалу в кінці 1918 р.

В різних писаннях представників українських соціал-демократів ми часто зустрічаємо погляд, що для нормального відродження України треба було з початку пройти велику підготовчу працю для соціального розвитку народних мас в „умовах реформованої Росії”, тому пропаганда „Самостійної України” після їх погляду була предчасною, не мала підложжя. А треба їх спитати: „А скільки часу на це треба, щоб ці умови назріли?” Це погляд був хибний та стояв нам дуже дорого, бо вся наша національна катастрофа була причиною цього помилкового погляду.

Ми ж знаємо, що стояло тільки „РУП” розповсюдити в українській мові свої брошури „Самостійна Україна”, „Дядько Дмитро” та „Чи єсть тепер панщина”, як в 1902 році по всій Україні спалахнули селянські повстання. Далі відомо нам, що в 1917 році, ще ніяких таких „умов реформованої Росії” в Україні не настало, як у листопаді того року при виборах до „Всеросійських Установчих Зборів” українські соціалістичні партії зібрали в Україні до 1/4 всіх голосів, і дістали їх тому, що були вони українськими партіями, а не московськими, бо якраз усі російські партії провалились. Далі в грудні 1917 року до „Українських Установчих Зборів” по тих районах, де ті вибори відбулися, наші українські партії дістали 1/10 усіх голосів. Так чому ж би агітація за „Самостійність України” та визволення українського народу від національної та економічної неволі не могла мати успіху? Неправда, могла б мати колосальний успіх, тільки треба було до цього доложити рук та самим вірити в справу „визволення України”, а не чекати, що те „визволення” прийде з чужих рук. В цьому виявилася й у нашої, хоч і революційної молоді, просто підсвідомо, психологія нації-раба, що породила 300-літня неволя українського народу під Московію. Матеріал, на який мусіла тоді опертись наша національна революція була безземельна та малоземельна селянська маса. У нас тоді було 64% малоземельних і 10% безземельних селян від всієї людности. Міський пролетаріят становив тоді хіба 1% і був абсолютно чужого національ-

*) А ця партія в своїй газеті „Іскра” назвала цю брошуру „дікошовіністическою”.

ного походження, або зденационалізований взагалі. Коли пролетаріят був тоді зацікавлений у революції, то мусів би сам українізуватися та йти разом із селянською масою.

РОСІЯ ЗАВЖДИ ЯК КУЛЬТУРНО, ТАК І ЕКОНОМІЧНО ВИЗИСКУВАЛА УКРАЇНУ НА КОРИСТЬ ЦЕНТРУ, НІЧОГО ЇЙ ЗА ТЕ НЕ ДАЮЧИ, ТОМУ ПОСТУЛЯТ „САМОСТІЙНОЇ УКРАЇНИ” БУВ І ЄСТЬ ЄДИНИМ ВИХОДОМ ІЗ ЦЬОГО ПЛОЖЕННЯ.

Хоч пани Антоновичі та Грушевські, а зокрема Винниченки і залишилися „чесні з собою” і не зрадили „єдиного революційного фронту, також здобутків революції та загально — російської культури”, за те Україна і Українці попали в сучасне безвідрадне становище, і треба чекати може ще $\frac{1}{2}$ століття, щоб з’явилася щераз така нагода досягти нашої державної самостійности, яку ми так „геніяльно” прогавили в році 1917. Мали ми тоді 3 мільйони українського війська, яке могли виставити проти Росії і Польщі та захоронити нашу **свободу**, бо воно стояло тоді на фронті та чекало наказу з Києва (III. військовий з’їзд 18. травня 1917 р.). І ще й тепер наші соціалісти ставляться до бл. п. **Миколи Міхновського** і до його **євангельського заповіту** з резервою, а коли б ми стояли твердо на позиціях перших часів „РУП”, працювали б і далі в тому ж напрямі, борячись за „**Самостійну і соборну Україну**”, то тепер ми мали б **НАШУ УКРАЇНУ ОДНІЄЮ З СИЛЬНІШИХ ДЕРЖАВ СХОДУ ЄВРОПИ, ЗБУДОВАНУ НА ПІДСТАВІ ПОТРЕБ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ І СИЛОЮ САМИХ УКРАЇНЦІВ, а Микола Міхновський** був би пророком нашого національного визволення.

Нехай же ці неудачі нас не розчаровують, будемо й далі працювати в дусі заповіту **Миколи Міхновського** та, як сказав Андрій Мельник, закінчуючи III. Великий Збір Українських Націоналістів 30. серпня 1947 року:

„Розгортаймо гордий наш прапор, щоб занести його до Золотоверхого та поставити його на бані Св. Софії!”

Авгсбург, 30. XII. 1947.

Ю. КОЛЛАРД

САМОСТІЙНА УКРАЇНА

Видання Союзу Визволення України

Перевидання

Вецляр, 1917

I.

Кінець XIX. віку визначився з’явищами, що характеризують новий зворот в історії людськості. Ці з’явища свідчать за те, що п’ятий акт великої історичної трагедії, званої „боротьбою націй”, вже начався і закінчення наближається. Ті з’явища — це уоружені повстання зневолених націй проти націй гнобителів. На наших очах відбулися криваві повстання Вірмен, Кретьян-Греків, Кубанців і нарешті Боєрів. Коли ще поглянути на ту більше чи менше гостру боротьбу — у її перших фазах, які провадять зрабовані народи Австрії, Росії та Туреччини проти націй-панів, на той смертельний антагонізм, який існує поміж німцями і французами, англічанами і росіянами, коли зважити, яку страшну масу регулярного війська утримують ворожі поміж собою нації, то стане зовсім очевидним, що все світове національне питання вже зовсім достигло хоч і далеко стоїть до необхідного, дійсного та справедливого розв’язання. Проте шлях до розв’язання єдино можливий, певний і хосенний показали нації, що вже повстали проти чужого панування, в якій би формі політичного верховенства воно не виявлялося, і цей шлях є противний Гаагській конференції.

Ми визнаємо, що наш нарід теж перебуває у становищі зрабованої нації.

Отже коли справедливо, що кожна нація з огляду на міжнародні відносини хоче вилитись у форму незалежної, самостійної держави; коли справедливо, що тільки держава одноплемінного національного змісту може дати своїм членам нічим не обмежану змогу всестороннього розвитку духового і осягнення найліпшого матеріального гаразду; коли справедливо, що пишній розцвіт індивідуальності можливий тільки в державі, для якої плекання індивідуальності є метою, — тоді стане зовсім зрозумілим, що державна самостійність є головна умова існування нації, а державна незалежність є національним ідеалом у сфері міжнародних відносин.

Отже виникає питання, чи визволення національне можливе для нас?

П'ятий акт драми ще не наступив для нашої нації: вона переживає ще й досі довгий і важкий антракт у своїй історії: за коном щось діється, йде якась пильна праця, від часу до часу грюкотить грім, але завіса ще не піднялася. Антракт власне починається з 1654 року, коли Українська Республіка злучилася з московською монархією політичною унією. З того часу українська нація політично і культурно помалу завмирає, старі форми життя зникають, республіканська свобода нівечиться, нація знесилюється, гине, але потім знов відроджується, з-під попелу старовини виникає ідея нової України, ідея, що має перетворитись у плоть і кров, прибрати конкретні форми.

З часу Переяславської конституції минуло сьогодні 247 років, незабаром Росія справлятиме 250-літній ювілей цієї події.

Коли доводиться нам йти на свої збори під допитливими поглядами цілої фаланги правительственних шпівнів, коли українцеві не вільно признаватись до своєї національності, і коли любити вітчизну рівнозначно, що бути державним зрадником, тоді зовсім до речі виникає повне обурення питання, яким правом російське царське правительство поводить з нами на нашій власній території, наче з своїми рабами? Яким правом відносно нас, тубольців своєї країни, видано закон з 17. травня 1876 року, що засуджує нашу національність на смерть? На підставі якого права на всіх урядах нашої країни урядовцями призначено виключно росіян (москалів) або змоскалізованих ренегатів? На ґрунті якого права з наших дітей готують по школах заклятих ворогів і не-

нависників нашому народові? Через що навіть у церкві панує мова наших гнобителів? Яким правом правительство російське здерті з нас гроші витрачає на користь російської нації, плекаючи і підтримуючи її науку, літературу, промисловість і т. д.? І нарешті найголовніше, чи має право царське правительство взагалі видавати для нас закони, універсали та адміністративні засади?

Чи становище царського правительства відносно нас є становище права чи насилля? Відомо гаразд, що ми власновільно прийшли до політичної унії з московською державою і заступником її — царським правительством. Ця власновільність, на думку наших неприхильників, забороняє нам нарікати на несправедливість того, що нам діється, бо ми ніби самі того хотіли, самі обрали собі те правительство. Це твердження примушує нас розглянути природу і характер угоди з 1654 року.

Держава наших предків злучилася з московською державою „як рівний з рівним” і як „вільний з вільним”, каже тогочасна формула, цебто дві окремі держави, цілком незалежні одна від другої щодо свого внутрішнього устрою, схотіли з'єднатися для осягнення певних міжнародних цілей.

Виникає питання, чи по злучі цих двох держав обидві вони зникли, а на місце їх почала існувати третя держава, наступниця тих двох? Чи, навпаки, не дивлячись на злучку, обидві держави існують поруч себе? І коли так, то який вплив мала злучка на обидві держави з погляду міжнародного права? Сучасна наука міжнародного права вчить, що держава може бути як простою, так і складною. Вона каже, що дві або кілька держав можуть стати між собою до злучки і зформувати „спілку держав” („Staatenbund”). Спілка держав — це така форма злучення, при якій шановання і підлягання спільним інституціям не тільки не виключає внутрішньої і надвірної самостійності злучених держав, але навпаки оберігання тієї самостійності стає метою злучених держав. Держави — члени спілки зберігають право міжнародних зносин поруч із заступництвом цілої спілки. Усі вони мають право поокремо зав'язувати конвенції та посилати послів, аби тільки їх міжнародні зносини не мали на меті шкодити інтересам цілої спілки або окремих членів. Така спілка цілком можлива не тільки поміж державами, що мають однаковий політичний устрій, але й з різними формами державного устрою, і не перестає існувати навіть тоді,

коли в одній з держав змінється форма правління, або вимирає пануюча династія. Цим особливо „спілка держав” відрізняється від так званої „реальної унії держав”, яка може існувати тільки поміж монархічними державами, раз-у-раз може перекротити своє існування, або вимерла династія. Спілка держав виникає із взаємної згоди держав, що стають до спілки. Зразком „спілки держав” можуть бути: Північно-Американські Злучені Держави, Швейцарська спілка і найбільша Германська Спілка.

Якже злучилася держава московська з державою українською? Шляхом погодження, а погодження це вилилося у формі т. зв. „перейславських статей”.

Перейславський контракт так формулював взаємні і обопільні відносини держав (наводимо головніші пункти, надаючи їм характер сучасних висловів):

1. Власть законодавча і адміністраційна належиться гетьманському правительству без участі і втручання царського правительства.

2. Українська держава має своє окреме самостійне військо.

4. Суб'єкт неукраїнської національності не може бути на уряді в державі українській. Виїмок становлять контрольні урядники, що доглядають певність збирання данини на користь московського царя.

6. Українська держава має право обирати собі голову держави по власній уподобі, лише сповіщаючи царське правительство про своє обрання.

13. Незломність стародавніх прав, як свідських так і духовних осіб, і невтручання царського правительства у внутрішнє життя української республіки.

14. Право гетьманського правительства вільних міжнародних зносин з чужими державами.

Аналізуючи ці постанови Перейславської конституції, приходимо до висновку, що в ній є всі ті прикмети, які характеризують „спілку держав”. Таким чином, головніший закид, який роблять нам наші суперники, пильнуючи довести нам безвиглядність наших стремлень, закид, ніби ми ніколи не складали держави і через те не маємо під собою історичної підстави, — є тільки впливом неуцтва й незнання ані історії, ані права. Через увесь час свого історичного існування нація наша з найбільшими зусиллями пильнує

вилитися у форму держави самостійної і незалежної. Коли навіть поминути удільні часи, де окремі галузі нашої нації складали окремі держави, то перед нами виникає і литовсько-руське князівство, де геній нашого народу був культурним фактором, і найголовніше галицько-руське королівство, спробунок злучити до купи усі галузі, усі гілки нашого народу в одній суцільній державі, спробунок, повторений далеко пізніше Богданом Хмельницьким і ще раз — Іваном Мазепою.

Таким чином українська держава в тій формі, у якій вона зформована й уконституована Хмельницьким, є справді державою з погляду міжнаціонального права. Суперечники наші ще закидають нам і те, що українська республіка, зформована Перейславською умовою, не була самостійною державою, бо платила „данину” царському правительству. Коли й так, то все ж навіть з їх погляду Українська республіка була напів незалежною державою на зразок Болгарії, колись Сербії та інших балканських держав. Але півнезалежні держави відзначаються тим, що не мають права міжнародних зносин з надвірного боку: тим часом Перейславська конституція надавала це право українській державі. Якже проте розуміти ту „данину”, що платила українська республіка московській монархії. Годі розв'язати це питання з погляду сучасної науки міжнародного права, бо вона не знає і не уявляє собі такої держави, яка б, маючи атрибути самостійної, платила „данину”; як з другого боку не може припустити, щоб півнезалежна держава користувалась правом засилати послів. Це дається пояснити тільки тоді, коли згідно з текстом конституції ми приймемо, що „данина” давалася не державі московській, а цареві московському, яко протекторові особливого роду, бо держава українська від спілки з московською виразно бажала тільки „протекції”, а не підданства. З цього погляду та „данина” має значення вкладу до спільної скарбниці, призначеної для міжнародних зносин спільної ваги. Такий характер стверджується ще й тим, що українська держава не була завойована московською монархією, або придбана дипломатичним шляхом, як Польща, а злучаючись з московською монархією, не поступилася ані одним із своїх державних або республіканських прав, і устрій московської монархії для української держави був зовсім байдужний. Перейславська конституція була стверджена обома контрагентами: народом українським і царем москов-

ським на вічні часи. Московські царі чи імператори не випнювали своїх обов'язків по конституції 1654 року і поведуться нині з нами так, наче Переяславська конституція ніколи й не існувала. Вони чинять з нами так, наче наша нація зреклася своїх державних прав, віддалася на ласку російським імператорам і згодилася поділити однакову долю з росіянами, що самі обрали собі царів. Але наш нарід ні сам, ні через своє правительство ніколи не давав такої згоди і ніколи не зрікався прав, що належаться йому по Переяславській конституції. Через те Переяславська умова є обов'язкова для обох контрагентів: монархії московської і республіки української на підставі засади, що ніяка умова не може бути знищена або змінена однобічною волею одного контрагента без виразно висловленої згоди другого. Через те „Єдина неділима Росія” для нас не існує. Для нас обов'язкова тільки держава московська, і всеросійський імператор має для нас менш ваги ніж московський цар. Так каже право. Та в дійсності ніякої ваги не має Переяславська конституція, всеросійські імператори є наші необмежені пани, а Переяславська конституція тільки „історичним актом” та й годі. Якже з погляду права відноситись до такого знуцання над правом? Коли один із контрагентів, каже право, переступив контракт, то другому контрагентові лишається на вибір: або вимагати від свого контрагента виконання контракту в тому розмірі й напрямку, в якому, він був прийнятий обома ними, або узявши контракт зломаним у всіх його частинах, зірвати усякі зносини з контрагентом.

І тоді вже є панування сили, але не вплив права.

Наші суперечники можуть відповісти нам, що хоч справді контракт був повернений у нівець насиллям, облудою й підступом одного з контрагентів, але другий контрагент вже згубив не тільки право розпоряджатися своєю долею, але навіть право протестування, бо своїм довговіковим мовчаням він освятив неправні вчинки, і те, що було придбане кривдою, на підставі задавнення зробилось правним. Через те вже пізно відшукувати колишні права.

Але в тім розміркованні немає ані крихітки правди. Перше: не може бути придбане на підставі задавнення те, що захоплене грабівницьким або злодіяцьким шляхом. Вдруге: розуміння про задавнення не може відноситися до зневолення свободи. Задавнення може мати вагу тільки в правних відносинах, але не в безправних, а такі відносини

московської монархії до української республіки. У між-національних відносинах задавнення може мати місце тільки відносно тих націй, що вже вимирають, що вже не мають життєвої сили, бо доки нація живе, доки відчуває себе живою і сильною, доти нема місця для задавнення. Але мимо того розмова про задавнення не може грати ніякої ролі, бо наш народ своїми повсякчасними протестами проти панування Москви (Дорошенко, Мазепа, Кирило-Методіївське братство, Шевченко, селянські повстання 80-их років і т. д.) перервав течію задавнення, давши напрям розв'язати суперечку про обов'язковість Переяславської конституції тим способом, який може уважатися єдино дійсним і серйозним, цебто силою. Та навіть коли б ми не бачили у нашій історії безупинних протестів, то й тоді наше власне існування є протест проти насилля не тільки над нами, але й над нашими предками, воно перериває течію задавнення, воно накладає на нас обов'язок розбити пута рабства, щоб — спадкоємці Богдана Хмельницького — ми по праву могли користуватись нашою спадщиною!

II.

Але коли ми маємо досить правних підстав для повернення Переяславської конституції і визволення зрабованої волі, то чи так стоїть питання про фізичні і матеріальні засоби для досягнення нашої мети?

Наші суперечники кажуть, що логіка подій, напрям і течія життя з непереможною силою пруть до повного вимирання, до повного винародовлення нашої нації.

Над нами висить чорний стяг, а на йому написано:

„Смерть політична, смерть національна, смерть культурна для української нації?”

Це не є самі слова: зміст їм відповідає.

Коли в українській державі відібрано право бути державою, то поодинокі члени колишньої республіки позбулися усіх елементарних політичних прав людини. Колишній український республіканець має менше прав ніж нинішній найостатніший московський наймит. Правительство чужинців розпоряджається на території колишньої української республіки наче в завойованій свіжо країні, висмоктує останні сили, висмикує ліпших борців, здирає останній гріш з бідного народу. Урядовці з чужинців обсіли Україну і зневажають той люд, на кошт якого годуються. Непокірливі тубольці погорджуються невимовно, а небезпечні з них засилаються на Сибір. Законами російської імперії зневажається право совісті, погорджується право свободи особи, гнобиться навіть недоторканість тіла. Колишній проктор української республіки перемінився нині на правного тирана, якому належить право над життям і смертю кожного з українців. Царський закон з 17. травня 1876 року наложив заборону на саму мову спадкоємців Переяславської конституції і вона вигнана з школи й суду, церкви й адміністрації. Потомство Павлюка, Косинського, Хмельницького й Мазепи вже збавлене права мати свою літературу, свою пресу: йому загадано навіть у сфері духовій працювати на свого пана. Таким чином українська

нація платить „данину” не тільки матеріальними добрими, але навіть психіку та інтелект її експлуатують на користь чужинців. І не тільки панує над Україною цар-чужинець, але й сам Бог зробився чужинцем і не вміє української мови. Просвіта занедбана, культура знівечена і темрява панує скрізь по Україні. І через 247 років по Переяславській конституції „вільний і рівний” українець відграє ще гіршу роль ніж колишній ілот, бо в ілота не вимагали принаймні інтелектуальної „данини”, бо від ілота не вимагали любови й прихильности до своїх гнобителів, бо ілот розумів свій гніт, українець же тільки відчуває його. Така то є логіка подій і такі її наслідки. І от посеред таких лихих обставин ми зійшлися до купи, ми згурмувалися в одну сім’ю перейняті великим болем та жалем до тих страждань, що вщерть наповнили народню душу і — хай навпаки логіці подій ми виписали на своєму прапорі: „Одна, єдина, нероздільна, вільна, самостійна Україна від гір Карпатських аж по Кавказькі”.

Чи не захоплюємось ми?

Чи не є цей ідеал наш однією з тих пишних, святих ілюзій, якими живе людськість, на які сподівається та які розпливаються зараз, скоро схочеш їх здійснити?

Може наша пристрасна любов до України підказала нам думку безглузду, безпідставну?

І чи можемо ми надіятися на симпатії широкого суспільства українського?

І, головне, чи здійснення цього бажання буде хосенне для нашої нації?

Здебільшого, як головний аргумент проти нашого права на національне існування, проти нашого права на самостійність державну, — виставляють те, що ми не маємо історичної традиції, не маємо минулого. На цьому аргументі не спиняємось через те, що помилковість його вже доведена нами попереду, теж і через те, що відсутність державно-історичної минувшини не може мати ніякого значення для другої, бадьорі нації, що відчула свою силу і хоче скористуватись своїм „правом сильного”. Для нас далеко важніший другий аргумент — це закид, що нація наша безсила, некультурна й інертна. Хіба може, кажуть нам, темна, незорганізована, розбита маса, неодушевлена ніякою ідеєю — творить історію при сучасних обставинах життя? Хіба та

маса відчуває національний або політичний гніт? Горстка божевільних може тільки смішити, але не викликати симпатій навіть поміж інтелігенцією, бо ціла українська інтелігенція охоче без протесту йде шляхом винародовлення, а за нею й культурніші одинці з народу. Та й врешті, хіба українська національність не є тільки різноманітністю російської? Коли б навіть було доведено, що ми тільки різноманітність російської нації, то й тоді нелюдські відносини росіян до нас освячують нашу до їх ненависть і наше моральне право убити насильника, обороняючись від насилля. Кров, коли вона пролита братньою рукою, ще дужче благає о помсту, бо то брата кров! Нехай вчені розшукають, хто був кому родичем, — ображене чуття нації і кривда цілого народу гидують визнати моральні зв'язки з російською нацією! Через те ми можемо обговорювати тільки засоби і способи боротьби!

І так ми некультурні. Це безперечно правда: наша нація некультурна. Власне, культурність її історична, бо вона замерла на тім ступіню, на яким вона була ще в XVII. ст. Це правда, що нація наша в загальній культурності з часу конституції з 1654 року поступила дуже мало наперед, а з багатьох поглядів вона мусіла вернутись до нижчих форм життя, як політичного, так і соціального. Усі ті релігійно-культурні рухи, що були наслідком високої освічености й хвилювали наше суспільство у XVII. віці, обіцяли статись джерелом не тільки свободи совісти, але й свободи політичної. Усі ці рухи були задавлені силоміць, були знівечені навіть елементарні політичні права, як право особистої свободи (панщина), і нація кинена в безодню темряви. Тоді була вбита стародавня культурність української нації, культурність так інтенсивна, що кількома своїми проміннями вона змогла покликати до життя й могутности націю нинішніх наших господарів.

Еге! Нині наші маси некультурні, але в самім факті нашої некультурности знаходимо ми найліпший, наймогутніший, найінтенсивніший аргумент і підставу до того, щоб політичне визволення нашої нації поставити своїм ідеалом! Бо хіба можливий для нашої нації поступ і освіта доти, доки нація не матиме права розпоряджатись собою і доки темрява є спосіб держати нашу націю в неволі!? Доки ми не здобудемо собі політичних й державних прав, доти ми не матимемо змоги уладнати стан речей у себе дома до на-

шої вподоби, бо інтерес наших господарів є цілком супротивний нашим інтересам, бо розплющення очей у рабів є небезпечно для панів. Цю останню задачу мусить узяти на себе національна інтелігенція. Це її право і її обов'язок.

А в історії української нації інтелігенція її раз-у-раз грала ганебну й сороміцьку ролю. Зраджувала, ворохобила, інтригувала, але ніколи не служила своєму народові, ніколи не уважала своїх інтересів в інтересах цілої нації, ніколи не хотіла добачати спільности тих інтересів. На очах історії сильна, освічена і культурна інтелігенція України прийняла в XVI. і XVII. віках польську національність, і усі оті Четвертінські, Чорторійські, Вишневецькі та Тимкевичі — плоть від плоті нашої і кість від костей наших! Тоді сильним і могутнім замахом український народ породив нову інтелігенцію. Ця друга прийняла російську національність протягом XVIII. і XIX. в. і всі оті Безбородьки, Прокоповичі, Яворські, Процинські, всі оті Гоголі, Гнідичі, Потапенки, Короленки і „ім же ність числа” — усі вони наша кров. Народ знову лишилась без інтелігенції, інтелігенція покинула його в найгірші, найтяжчі часи його існування. Чи можемо зрівняти війну, пошесть навіть, із оцим масовим відступництвом інтелігенції? І війна і пошесть — вони косять без розбору і вчених і темних, бідних і багатих, відступництво забрало цвіти нації — найкультурнішу її верству.

Це були такі дві страти, що годі знайти їм рівні в історії якоїнебудь нації. Але український народ здобув у собі досить сили, щоб навіть посеред найгірших обставин політичних, економічних та національних витворити собі нову третю інтелігенцію. Еволюція українського інтелігента третьої формації ще не починалася, але характеристична його прикмета служення своєму власному народові відбилася в ньому з повною силою. Отже коли третя інтелігенція має органічні зв'язки з українською нацією, коли вона є заступником українського народу, єдино свідомою частиною української нації, то стерно національного корабля належить їй. Годі через те казати, ніби маса українського суспільства не має нічого спільного з останньою формацією своєї інтелігенції — українська інтелігенція є само суспільство в мініятурі, стремління суспільства — це стремління інтелігенції, пориви інтелігенції — це пориви й симпатії цілого суспільства.

А коли так, то ми стаємо око в око з питанням: „Коли українська інтелігенція є, коли вона заступник суспільства,

коли вона бореться, то чому ми не чуємо про цю боротьбу, не бачимо наслідків її і навіть не відаємо й про те, за що власне бореться нова інтелігенція?"

Годі ось тут докладно відповісти на всі оті питання. Одно можна сказати, що первозвісника сучасного політичного українства — Шевченка не зрозуміло ні його власне покоління, ані поблизькі до нього. Коли Шевченко своїми стражданнями й смертю освятив шлях боротьби за волю політичну, національну, та економічну українського народу, то поблизькі до нього покоління з так званого українофільського табору на своїм прапорі написали: „Робім так, щоб ніхто ніде не бачив нашої роботи!" Ці покоління „білих горлиць" своїм псевдо-патріотизмом деморалізували ціле українське суспільство в протязі півстоліття. Налякані стражданнями Шевченка, а почасти й прикростями, яких зазнали його товариші, ці покоління виплекали цілий культ страхополохства, виробили цілу релігію льюальности, ці покоління своїм нечуваним сервілізмом, своєю безідейністю, своєю незвичайною інертністю відіпхнули від себе цілий ряд рухів молоді, що стояла на українсько-національному ґрунті. Ці покоління зробили український рух чимсь ганебним, чимсь смішним, чимсь обскурантним! Ці покоління надали українофільству характер недоношеної розумом етнографічної теорії. Ці покоління самі найліпше назвали себе українофілами, цебто людьми, що симпатизують Україні. Вони не хотіли навіть звати себе українцями. Тактика українофілів довела до того, що ціла молода Україна з відразою від них одсахнулася, симпатій же старої України вони не змогли собі приєднати. Таким чином українофіли лишилися без потомства, і сучасна молода Україна вважає себе безпосереднім спадкоємцем Шевченка, а її традиції йдуть до Мазепи, Хмельницького, та короля Данила, минаючи українофілів. Між молодого Україною й українофілами немає ніяких зв'язків — крім однієї страшної й фатальної зв'язі — своєю кров'ю заплатити за помилки попередників.

Часи вишиваних сорочок, свити та горілки минули і ніколи вже не вернуться. Третя українська інтелігенція стає до боротьби за свій народ, до боротьби кривавої і безпощадної. Вона вірить у сили свої і національні, і вона виповнить свій обов'язок. Вона виписує на своєму прапорі ці слова: „Одна, єдина, нероздільна, вільна, самостійна Україна від

Карпатів аж по Кавказ". Вона віддає себе на служення цьому великому ідеалові і доки хоч на однім клапті української території пануватиме чужинець, доти українська інтелігенція не покладе оружжя, доти всі покоління українців йтимуть на війну. Війна провадитиметься усіма засобами, і боротьба культурна вважається також відповідною, як і боротьба, фізичною силою. Потреба боротьби впливає з факту нашого національного існування. Нехай наша історія сумна й невідрадана, нехай ми некультурні, нехай наші маси темні, подурені, ми все ж існуємо і хочемо далі існувати. І не тільки існувати як живі істоти, ми хочемо жити як люди, як громадяни, як члени вільної нації. Нас багато — цілих 30 мільйонів. Нам належить будуччина, бо зовсім неможливо, щоб ¹ ця частина усієї людности, ціла велика нація могла зникнути, могла бути задушеною, коли вона спроможна воювати з цілим світом! Ми існуємо, ми відчуваємо своє існування і своє індивідуальне національне „Я". Наша нація у своєму історичному процесі часто була не солідарною поміж окремими своїми частинами, але нині увесь цвіт української нації, по всіх частинах України живе однією думкою, однією мрією, однією нацією: „одна, єдина, нероздільна, вільна, самостійна Україна від Карпатів аж по Кавказ". Нині ми всі солідарні, бо зрозуміли, через що були в нас і Берестечки і Полтава. Ми відродилися з ґрунту наскрізь напоеного кров'ю наших предків, що лягли в боротьбі за волю України, ми виссали з молоком наших матерей стародавню любов нашої нації до вітчизни і її свободи і ненависть до насилля над нами. Як не можна спинити річку, що зламавши кригу на весні бурхливо несеться до моря, так не можна спинити нації, що ламає свої кайдани, прокинувшись до життя. Наша нація ступила на новий шлях життя, а ми мусимо стати на її чолі, щоб вести до здійснення великого ідеалу. Але ми мусимо пам'ятати, що ми тільки оповіщуємо його силу, ми тільки його післанці. Цей великий — увесь народ український.

Але як партія бойова, партія, що виросла на ґрунті історії і є партією практичної діяльності, ми зобов'язані вказати ту найближчу мету, яку ми маємо на оці. Ця мета — повернення нам прав, визначених Переяславською конституцією 1654 року з розширенням її впливу на цілу територію українського народу в Росії. Ми виголошуємо, що ми візьмемо силою те, що нам належить по праву, але віднято

в нас теж силою. Наша надія довго нездужала, але нині вже стає до боротьби. Вона добуде собі повну свободу і перший ступінь до неї: Переяславська конституція.

Ми розуміємо, що боротьба буде люта й довга, що ворог безпощадний і дужий. Але ми розуміємо й те, що це вже остання боротьба, що потім уже ніколи не настане слухний час до нової боротьби. Ніч була довга, але ранок наблизився і ми не попустимо, щоб проміння свободи усіх націй заблищало на наших рабських кайданах: ми розіб'ємо їх до схід сонця свободи. Ми встанне виходимо на історичну арену, і або поборемо, або вмремо... Ми не хочемо довше зносити панування чужинців, не хочемо більше зневаги на своїй землі. Нас горстка, але ми сильні нашою любов'ю до України! Сини України! Ми, як той Антей, доторкаючись до землі, наберемось усе більшої сили й завзяття. Нас мало, але голос наш лунатиме скрізь на Україні і кожний, у кого ще не спідлене серце, озветься до нас, а в кого спідлене, до того ми самі озвемось!

Нехай страхополохи та відступники йдуть, як і йшли, до табору наших ворогів, їм не місце поміж нами і ми проголошуємо їх ворогами вітчизни.

Усіх, хто на цілій Україні не за нас, той проти нас. **Україна для українців**, і доки хоч один ворог чужинець лишиться на нашій території, ми не маємо права покласти оружжя. І пам'ятаймо, що слава і перемога — це доля борців за народню справу. Вперед і нехай кожний із нас пам'ятає, що коли він бореться за народ, то мусить дбати за **весь народ**, щоб цілий народ не згинув через його необачність.

Вперед! Бо нам ні на кого надіятись і нічого озиратись назад!

ВІД ВИДАВНИЦТВА

Як наступну книжечку — перевидаємо відому промову Миколи Міхновського п. н. «Самостійна Україна» (за виданням із 1917 р. у Вецлярі), яка є одним з перших і найяскравіших обґрунтовань українського націоналізму, зі вступом його співробітника — рупівця — інж. Юрія Колларда.

Микола Міхновський (1873—1924) це одна з провідних постатей нашого національного відродження.

В добі приспаній малоросійською летаргією і затуманеній всесвітнянськими утопіями — бачив ясно дорогу до національного визволення. Його «вірую» можна повним правом вважати за один із перших проявів українського націоналізму. Ще довгі роки перед Національною Революцією, чітко визначивши роль **державности**, як необхідної передумови існування нації — висунув вимогу **революційно-політичної боротьби цілого українського народу** для досягнення цієї мети.

За висловом М. Міхновського «одна, єдина, вільна самостійна Україна» навіть «всупереч логіці подій» мусить здобути собі свободу, «хочби завалилася ціла Росія...» і в заставу цієї правди він ставить власне життя. Працює, як організатор (гуртки самостійницької молоді «тарасівців», студентські товариства, перша українська політична партія РУП, згодом Українська Народня Партія з мілітарно-революційною групою Оборона України), за Визвольного Зриву як творець військового клубу ім. Павла Полуботка, як публіцист («Самостійна Україна», статті, відозви), як ідеолог («Десять заповідей Українця»), і т. д.

В своєму слові і ділі — справжній державник і революціонер-націоналіст.

Схоплений за підпільну протимосковську діяльність більшовиками відобрав — щоб не стати перед катами «в кайданах» — собі життя.

ВІД АДМІНІСТРАЦІЇ ВИДАВНИЦТВА:

У В-ві „Український Патріот” вийшли чи небавом вийдуть друком:

1. Нарис про життя, чин і смерть Великого Українського Патріота, в поезії і прозі з-під пера Батька і Сина

О. ОЛЕСЬ — О. КАЦИБА «ЄВГЕН КОНОВАЛЕЦЬ»

2. Відома книжка-промова

МИК. МІХНОВСЬКОГО — «САМОСТІЙНА УКРАЇНА»
з передмовою Юрія Колларда

3. Багато ілюстрований спогад героя Карпатської України

А. ДАДА — «ЧОТИРИ З ТИСЯЧІ»,

з передмовою посла до Союму Карпатської України д-ра С. Росохи.

4. Спогад очевидця про організований москво-більшовиками голод в Україні в рр. 1932-33

Ю. СТЕПОВОГО — «ТРУДНОЩІ РОСТУ»

5. З нагоди 30-ліття IV. Універсалу, короткий історичний нарис про українську армію

«ВІЙСЬКО СОБОРНОЇ УКРАЇНИ»

Ціна поодинокі книжечки 30 ам. центів, або 12 бельг. франків,
або їх рівновартість.

Замовляти і висилати гроші:

в Канаді на адресу книгарської кооперативи „Калина”

Cooper, „Kalyna“ 872 Main Str., Winnipeg, Man., Canada,

в ЗД Америки — адміністрації журналу „Самостійна Україна”

Mr. Baran Mich., 2235 W. Jowa, Chicago Ill., USA,

в Аргентині — адміністрації часопису „Наш Клич”

„Nuestro Llamado“, Maza 150, Buenos Aires, Argentina,

в Європі — на адресу адміністрації журналу „Тризуб”, або його представництв по інших країнах:

„Le Trident“, B. P. 32 Ixelles 4., Bruxelles, Belgique.

Читайте наші видання!

Складайте з них бібліотечки!

Розповсюджуйте українську книжку!

